
DAGENS FRÅGOR

Vänsterprassel

Först försvann k:et. Det var inte så underligt. Att vara kommunist i en tid när järnridån gått upp och avslöjat brödernas brutala illgärningar var ingen vinnare. Bättre då att tillhöra en diffus vänster: för "solidaritet", "jämlighet" och "rättvisa".

Men problemet är att verkligheten har en obehaglig förmåga att komma ifatt en. När den hett önskade nolltillväxten väl infann sig tedde den sig inte längre fullt så åtråvärd. Solidariteten är svår att förena med arbetslöshet och sjunkande välfärd — när krubban är tom bits hästarna. Och fanflykten från ohållbara positioner inleddes.

Att vara vänster har därmed förvandlats till politikens Svarte Petter: den som står längst till vänster har förlorat. Och nu pågår en lustiger lek där vänsterpartister hoppar bock över socialdemokraterna för att slippa bli Svarte Petter.

I DN säger Eva Zetterberg (v) att hon vill "sänka skatterna för småföretagen" och kan "tänka sig att behålla systemet med skolpeng och barnomsorgspeng" (!). "Vi lever i en marknadsekonomi också med vänsterpartiet i regeringen" är Evas slutsats av en tänkt framtid med ett decennium av vänsterpartistiskt styre i Sverige.

En annan prominent vänsterpartist, partiledarkandidaten Annika Åhnberg, sa nyligen till Uppsala Nya Tidning att "vänstern inte har något riktigt alternativ att erbjuda". Vänstern famlar i ett ideologiskt vakuum fortsatte hon och förkunnade att socialdemokratins sätt att driva oppositionspolitik "som om det var för 30

år sedan" inte är någon framkomlig väg. Det är rätt komiskt. Sänkta skatter för småföretag, privata alternativ i skolan och barnomsorgen, marknadsekonomi, och kritik mot socialdemokratin för att bedriva en föräldrad oppositionspolitik, är plötsligt högsta politiska sanning hos några av vänsterpartiets mer framträdande politiker. Det är inte utan att somliga på den borgerliga kanten får passa sig så att de inte blir omsprungna av Åhnberg et consortes.

Och resultatet är att Ingvar Carlsson sitter med Svarte Petter och den föga avundsvärda uppgiften att förklara varför svensk ekonomi och svenska folket skulle må väl av höjda skatter, mer keynesiansk konjunkturpolitik och en växande offentlig sektor. Livet är bra orättvist ibland.

En ohelig allians

De knappa resurserna inom vård och omsorg för äldre har stämt de kommunalt ansvariga till eftertanke. Man har efter förebilder från utlandet funnit det angeläget att satsa på ett utökat frivilligarbete; äldre hjälper äldre. Detta nyvaknade intresse står i bjärt kontrast mot det ointresse man visat den stora grupp frivilligt arbetande som representeras av de många anhängare. Det är alltför litet observerat att mellan 70 och 80 procent av all äldre vård står de anhöriga för, i första hand maka/make.

Svenska kommunförbundet har tillsammans med ett tiotal organisationer, däribland SAF, gjort en framställan till Socialdepartementet om ett bidrag på 38

miljoner kronor för den närmaste treårsperioden.

Bidraget är avsett att täcka en information till kommunerna om frivilligarbetets betydelse och värde. Vidare avser denna bidragsansökan uppbyggnaden av en regional och lokal förmedling av frivilliginsatser.

Att under ett decennium som präglas av decentralisering och entreprenöranda bygga ut Svenska Kommunförbundets organisation med hjälp av skattemedel strider mot dagens bärande principer.

Det finns på "marknaden" pensionärsorganisationer, Röda Korset samt en rad andra organisationer väl lämpade att svara för att finna former för att kanalisera utökade frivilliginsatser. Med all säkerhet kan de åstadkomma bättre resultat än det redan överbyråkratiska Kommunförbundet; därtill till betydligt lägre kostnad för det allmänna.

Det förvånar att Svenska Arbetsgivareföreningen lånat sitt namn till detta mångmiljonprojekt med skattemedel.

Caudillions sista dagar?

En åsikt man kan höra från vissa tankens män och kvinnor är att ekonomin är en dålig mätare på ett lands lycka.

Ett land om vilket åsikten ofta hörts är Fidel Castros Kuba. Visst är Kuba ofritt och bankruttmässigt. Men i gengäld har gemenskapen där, entusiasmen och blotta lyckan av att undgå kapitalismen, antyds det, väl uppvägt en sådan brist.

För detta år förutspås dock Kuba sänka sin BNP med 80 %. Det sovjetiska stöd som under 30 år kostat sovjetiska arbetare runt 100 miljarder dollar dras också ned, när Kuba framöver "bara" får världsmarknadspris för sitt socker.

Även krediterna stryps sannolikt. Kuba är skyldigt för Sovjet 25 miljarder dollar och Väst 8 miljarder dollar. Frankrike och Japan väntar förgäves på miljoner ton socker, som betalats men inte levererats av Kuba.

Man brukar skylla Kubas svårigheter bl a på USAs handelsembargo och allmänt på omvärldens misstro. Men detta är knappast svaret. Det är, att Fidel Castro i tron att det ryska jättestödet skulle vara för evigt slängt ut landets medel på en enorm förtryckarapparat från parti till säkerhetstjänst, ekonomiskt spionage och armé. Bara landets utrikestjänst är ännu lika stor som Frankrikes! De initiativrika har därtill flytt landet.

I dag sänder Castro hundratals kubanska agenter runt till världens långivare för att skaffa nya krediter och *know how*. En bättre utväg vore förstås, att det nuvarande systemet bums avskaffades. Så som just sker i merparten av det forna östblocket. Måhända är det trots ledarens trotsighet en tidsfråga, ty i "bästa fall" antas Castros pengar räcka i ca sex månader till.

Den 64-årige Caudillon är visserligen stingslig och hatar att förlora ansiktet. Men en mänsklig katastrof lurar hans öre-gim. Mäter man hans maktepok ekonomiskt, blir facit uselt. En frivillig reträtt från den karibiske härskaren kunde däremot rädda något av hans nötta anseende. Skall han förvåna världen med att träda tillbaka 1992?

Friedrich von Hayek

Friedrich von Hayeks livsverk kommer, nu efter hans död, att gå till historien som en av vår tids viktigaste samhällsvetenskapliga forskningsinsatser. Redan i dag nämns han med samma respekt som Adam Smith och John Stuart Mill vid varje seriös diskussion om liberalismen.

Återupprättandet av den klassiska liberalismen löper som en röd tråd genom Hayeks teoribildning. Själv erkände han gärna sin egen skuld till liberaler som David Hume, Adam Ferguson och Alexis de Tocqueville. Huvuddragen hos Hayek – individualismen; betoningen av lagar och institutioners betydelse för friheten; tanken att marknadspriser och konkurrens koordinerar individernas aktiviteter så att den enskildes intressen sammanfaller med det allmännas bästa – är också kärnpunkterna i den klassiska liberalismen.

Det kanske mest tilltalande draget hos Hayek var hans motvilja mot förenklingar. Kritiken av Hayek har oftast varit baserad på en i det närmaste karikerad framställning. Men Hayek hävdade aldrig att människan är alltigenom god eller rationell. Däremot menade han att marknadens *raison d'être* är att den skapar incitament som koordinerar individernas handlande, trots deras begränsade förmåga att nå kunskap om alla de omständigheter som egentligen borde påverka deras val.

Hayek hävdade heller aldrig att marknaden löser alla problem på ett optimalt sätt. Hans huvudtes har i stället varit att politikens förmåga att centralstyra produktion av barnomsorg, bilar eller sjuk-

vård tenderar att misslyckas. Centralstyrning ger upphov till lägre tillfredsställelse för konsumenterna, ineffektivitet och sämre anpassningsförmåga till verklighetens omvandlingstryck, än vad som skulle varit fallet styrningen förutan.

Hayeks menade att det moderna samhället är komplext och anonymt. Komplexitetsdärför att samhällsordningen är beroende av en oöverskådlig mångfald individer och omständigheter, och därför aldrig kan fångas i en enkel planritning. Anonymt därför att den enskilda individen aldrig känner mer än en handfull av de människor som formar hennes omgivning.

Hayeks analys av samhällets konstitution leder till slutsatsen, att uppfattningen om att politikens viktigaste uppgift är att se till att fördelningen av olika nyttigheter är rättvis, bygger för det första på den felaktiga föreställningen att någon *kan* styra processen. Ingen kan, ens i teorin, bestämma hur fördelningsmönstret i ett nägorlunda fritt samhälle skall se ut.

För det andra kan enligt Hayek en fördelning som uppstår spontant – genom olika individers frivilliga interaktion och som ett resultat av deras olika prioriteringar – inte sägas vara rättvis eller orättvis. Moraliska omdömen kan endast tillämpas på medvetna handlingar. Att tillämpa ett begrepp som rättvisa på en så komplex företeelse som ett samhälle bygger därför på ett logiskt felslut.

Det kanske tydligaste tecknet på Hayeks centrala position i dagens samhällsdebatt är att han debatteras med samma entusiasm i tidskrifter som *Political Theory* och *Journal of Social Philosophy & Policy* och i mer politiknära organ. Hans betydelse kan också utläsas i

marknadskrafternas återkomst på den politiska agendan. I Sverige inte minst, men framförallt i det Öst- och Centraleuropa där människorna genomskådat gångna decenniers fatala misstag, och nu vill bygga sina samhällen på frihetens grundvalar.

Tala som folk

En ung moderat intervjuades i TV med anledning av att han tidigare förordat viss legalisering av narkotika. Han svarade ungefär så här: "Jag är inte längre anhängare av en outrerad libertarianism." Reportern inföll givetvis: "Tror Du att lyssnarna förstår vad Du säger nu?"

Fördelen med att använda sig av detta slags vokabulär är att man i koncentrerad form kan uttrycka komplicerade sammanhang på ett exakt sätt. Nackdelarna är

att få begriper vad man säger och att man uppfattas som snobbig. Nackdelarna väger förvisso över.

Gunnar Hedlund svarade en gång på en knivig intervjufråga: "Centern har alltid varit emot det som är fel." En intellektuell moderat skulle aldrig sänka sig till sådant nonsens. Men säkerligen tog Hedlund hem många poäng med detta svar. Det visar ju på en mänsklig omtanke. Politik är krångligt, i stället för en massa komplicerade resonemang och undanflykter detta "enkla" lugnande budskap.

Att politiker som Mona Sahlin slår beror inte på *vad* de säger; det är ofta intellektuellt undermåligt, logiskt osammanhängande och ibland ren lögn. Det beror på *hur* de säger det. I enkla ord så att folk tror sig förstå och inte känner något behov av djupare analyser. Med (verklig eller spelad) känsla så att folk får ett intryck att politikern "bryr sig".

Nog är väl det moderata budskapet sådant att det skulle vara värt att förklara med enkla ord? Nog drivs väl moderata politiker av idealitet och medkänsla?